

Instytut Śląski

Śląski kalendarz historyczny

Zadaniem „Śląskiego Kalendarza Historycznego”, ukazującego się co miesiąc w formie komunikatów Instytutu, jest podanie ważniejszych wydarzeń z dziejów Śląska.

Fakt, że będzie to bodaj pierwsza tego rodzaju polska próba ujęcia przeszłości Śląska oraz trudności zebrania potrzebnego materiału historycznego mogą spowodować, że w kalendarzu tym będą niedociągnięcia względnie braki, zwłaszcza w dziedzinach, które nie są jeszcze należycie w literaturze naukowej opracowane. Stąd prośba do wszystkich, którzy braki zauważą, o komunikowanie ich Instytutowi Śląskiemu (Katowice, ul. Warszawska 37).

Marzec.

1. 1809

Rozpoczęcie produkcji cynku w hucie „Lydognia” w Chorzowie na wielką skalę, po pierwszych udanych próbach w hucie w Wesołej pow. pszczyńskiego. Huta Lydognia była przez cały wiek 19. w ruchu, gdyż zaprzestano tam produkcji cynku dopiero w roku 1899.

1. 1851

Założony w roku 1848 przez Pawła Stalmacha „Tygodnik Cieszyński” zmienia swój tytuł na „**Gwiazdkę Cieszyńską**”. Pismo to pod redakcją Stalmacha, a następnie ks. Józefa Londzina, było głównym organem polskiego ruchu narodowego na Śląsku Cieszyńskim.

1. 1856

Urodził się ks. **Karol Koziółek** długoletni poseł ludności polskiej do Sejmiku prowincjonalnego, prezes dzielnicy I Związku Polaków w Niemczech. Umarł 8. XII. 1938.

2. 1807

Urodził się ks. biskup **Adrian Włodarski**, troskliwy opiekun ludu górnośląskiego, kaznodzieja i poeta polski. Umarł 30. V. 1875 r.

2. 1850

Nowa ustawa pruska, regulująca sprawy **uwłaszczenia chłopów** we wschodnich prowincjach pruskich; chłopci odtąd mieli płacić za uwłaszczenie pieniędzem, a nie ziemią. Jednak do tego terminu już olbrzymie obszary ziemi chłopskiej zabrano na rzecz niemieckich obszarników, zwłaszcza na polskim Śląsku Górnym.

5. 1845

Tomasz Nowacki zakłada w Mikołowie **polską drukarnię**. Była to pierwsza na Górnym Śląsku drukarnia, przez Polaka założona i produkująca wyłącznie w języku polskim.

5. 1895

Śmierć ks. **Konstantego Damrota**, ur. 14. IX. 1841, znakomitego poety lirycznego G. Śląska. Wydał również pracę o nazwach polskich miejscowości na Górnym Śląsku. Poezje pisywał pod pseudonimem Czesław Lubniński. Zmarł jako emeryt w zakładzie Braci Miłośniych w Pilchowicach (pow. raciborski).

7. 1918

„Towarzystwo Oświaty na Śląsku” ogłasza **list otwarty w obronie języka polskiego** na G. Śląsku. List ten był skierowany pod adresem ówczesnego pruskiego ministra oświaty dr. Schmidta, który w komisji parlamentarnej

dnia 15. II. 1918 r. przedstawił sprawę polskości narzecza górnośląskiego w świetle zupełnie fałszywym. — Dopiero w rok później, po przegranej wojnie, władze szkolne zezwoliły na ustępstwa w sprawie nauczania religii i języka polskiego w szkołach elementarnych Górnego Śląska.

9. 1589

W następstwie bitwy pod Byczyną (24. I. 1588 r.) zawarty został **pokój bytomski** między austriacką a polską komisją, na podstawie którego arcyksiążę Maksymilian zrzekł się pretensji do korony polskiej.

9. 1816

Urodził się ks. **Jan Laxy**, autor książek w języku polskim; etnograf. Umarł 25. X. 1857.

9. 1901

Ks. Józef Londzin zakłada w Cieszynie „**Polskie Towarzystwo Ludoznawcze**“, powierzając mu przede wszystkim bogate zbiory muzealne, skarbiec kultury Śląska Cieszyńskiego.

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze założyło kwartalnik „**Zaranie Śląskie**“.

9. 1920

Początek **pogromów czeskich** ludności polskiej na Śląsku Cieszyńskim.

10. 1695

Urodził się **Jerzy Schlag**, rektor polskiej szkoły we Wrocławiu, pastor i kaznodzieja, autor wartościowych podręczników języka polskiego.

10. 1882

Umiera ks. **Bernard Purkop**, ur. 20. VIII. 1808, wydawca i pisarz polski, od r. 1868 redaktor „**Zwiastuna Górnośląskiego**“.

10. i 11. 1848

W związku z rewolucyjnymi ruchami w Berlinie i we Wiedniu doszło również i w **Bytomiu do gwałtownych demonstracji** ludności polskiej przeciw nie liczącym się z wolą ludu rządowi absolutnemu króla pruskiego.

12. 1859

Regencja opolska decyduje się wznowić **wydawanie polskiego dodatku do dziennika urzędowego** dla G. Śląska. Polskie tłumaczenia niektórych zarządzeń zawierał ten dziennik już od pierwszego roku wydawania (w r. 1816), lecz później zaniechano tych polskich dodatków.

13. 1691

Cesarz Leopold przekazuje **Jakubowi Sobieskiemu**, synowi króla Jana III, Olawę, miasto i terytorium na Śląsku Dolnym.

14. 1845

Śmierć ks. **Jana Gałeczki**, ur. 1765, pierwszego polskiego drukarza na G. Śląsku.

16. 1848

Grono patriotów polskich w Cieszynie, m. i. ks. ks. dr Mateusz Opolski i Wawrzyniec Piątek, zażądali od władz w publicznym memoriale, **aby z podręczników szkolnych wyrugować język czeski**, którego dzieci nie rozumieją, i wprowadzić naukę i podręczniki w języku polskim.

16. 1889

Zaczynają wychodzić „**Nowiny Raciborskie**“, narodowe pismo ludu górnośląskiego, założone przez dra Rostka. Pismo to, o tendencji czysto narodowej i katolickiej, całkiem niezależnej od partii centrowej, przyczyniło się wielce do narodowego rozbudzenia ludu w okolicach Raciborza.

16. 1911

Poseł ludności polskiej Górnego Śląska ks. Wajda wygłasza w parlamencie niemieckim przemówienie **w obronie języka polskiego** na Górnym Śląsku.

Mowa jego wywołała wielkie wrażenie i była szeroko omawiana w niemieckich pismach.

16. 1937

Umiera ks. **Czesław Klimas**, poseł ludu polskiego Śląska Opolskiego na sejm pruski 1924—28, prezes Towarzystwa Szkolnego na Śląsku Opolskim od 1925—33, prezes dzielnicy I Związku Polaków w Niemczech 1926—30.

18. 1810

Urodził się **Aleksander Ludwik Robert Fiedler**, polski pastor w Międzyborzu. Umarł 3. V. 1877.

18. 1945

Uroczyste włączenie Śląska Opolskiego i Zagłębia Dąbrowskiego do województwa śląskiego; powstaje województwo śląsko-dąbrowskie, — wojewodą dotychczasowy pełnomocnik Rządu gen. dyw. **Aleksander Zawadzki**.

19. 1238

Śmierć księcia **Henryka I. Brodatego**, jednego z najwybitniejszych piastowskich książąt Śląska i Polski. Zrealizował w dużej mierze ideę zjednoczenia ziem polskich pod jednym berłem, a umierając był panem nie tylko Śląska, lecz także części Łużyc, oraz ziemi krakowskiej, sandomierskiej i dużych połaci Wielkopolski.

19. 1454

Szlachta i miasta księstwa oświęcimskiego składają Polsce hołd. Równocześnie król polski zatwierdza przywileje szlachty i miast tegoż księstwa, które drogą kupna weszło z powrotem w skład państwa polskiego.

20. 1898

Niemiecki minister skarbu uzasadnia przed parlamentem projekt budżetu, przewidujący po raz pierwszy fundusz dyspozycyjny dla prezesów prowincji Poznańskiej, Prus i regencji Opolskiej, na **wzmocnienie żywiołu niemieckiego**, zagrożonego na tych ziemiach przez żywioł polski.

20. 1903

Rząd niemiecki wnosi do parlamentu projekt **kredytów na wzmocnienie niemieczny na Górnym Śląsku**. W następstwie uchwalenia tych kredytów germanizacja zaczęła posługiwać się nagrodami t. zw. „Ostmarkenzulage”.

20. 1908

Sejm pruski uchwała **ustawę o wywłaszczeniu**, dopuszczającą usunięcie z ziemi Polaków, gdy tego wymagał interes narodu niemieckiego.

20. 1921

Plebiscyt na Górnym Śląsku. W ostatecznym wyniku głosowania oddano za Polskę 479.414 głosów, za Niemcami głosowało 524.450 oraz 182.288 emigrantów z Rzeszy i innych krajów. Przewagę głosów uzyskali Niemcy dzięki dopuszczeniu do głosowania emigrantów oraz włączeniu do obszaru plebiscytowego powiatów czysto-niemieckich na zachodzie. Terror i pozostawienie urzędów w rękach niemieckich przyczyniły się również do sfałszowania istotnej siły polskiej na G. Śląsku.

21. 1907

Rezolucja sejmu pruskiego żądająca nowych **dodatków dla nauczycieli i urzędników niemieckich** na Górnym Śląsku, odznaczających się szczególnie w akcji germanizatorskiej. (Idzie tu o t. zw. „Ostmarkenzulagen”, dodatek dla kresów wschodnich).

25. 1756

Śmierć **Samuela Ludwika Zasadyusza**, ur. ok. 1695, znakomitego śląskiego stylisty. Zasadyusz był wprawdzie pastorem i nauczycielem ewang. gimnazjum w Cieszynie, skąd przeniósł się do Brzegu.

Jest autorem szeregu książek nabożnych pisanych w języku polskim.

25. 1871

Ks. Bonczyk zakłada w szkole raciborskiej pierwsze polskie towarzystwo katolickich młodzieńców pod nazwą „**Towarzystwo św. Alojzego**“. Przez dziesiątki lat skupiało to towarzystwo w licznych miejscowościach poważne ilości młodzieży polskiej.

25. 1923

Śmierć **Wawrzyńca Hajdy**, ur. 8. VIII. 1844, śląskiego chłopa-poety. Hajda dożył jeszcze powrotu ziemi górnośląskiej do polskiej macierzy i, choć niewidomy, witał w lipcu 1922 r. wkraczające na Śląsk wojska polskie.

25. 1929

Śmierć **Jana Kubisza**, ur. 24. I. 1848, poety śląskiego, działacza narodowego Śląska Cieszyńskiego.

26. 1267

Kanonizacja św. **Jadwigi**, księżniczki śląskiej, żony Henryka I Brodatego, fundatorki klasztoru w Trzebnicy. Urodzona ok. r. 1174, zmarła dnia 15 października 1243 r.

26. 1922

Umarł ks. **Paweł Pośpiech**, ur. 22. I. 1878, poseł Śląska do parlamentu niemieckiego i polskiego, redaktor „Gazety Ludowej” w Katowicach.

26. 1945

Po długim oporze miasta **Rybnik**, **Zory**, **Wodzisław** oraz **Strzelno** na Śląsku Dolnym zostały **zdobyte przez Czerwoną Armię**, która odtąd szybko posuwa się w kierunku na Morawską Ostrawę.

28. 1929

Śmierć dr **Józefa Rostka**, ur. 12. XI. 1859, czołowego przywódcy narodowego Górnego Śląska. Jako akademik zakłada we Wrocławiu Towarzystwo Górnośląskie (1880 r.), wydaje od r. 1889 „Nowiny Raciborskie”. W r. 1920 jest komisarzem Rządu Polskiego dla spraw granicy między Polską a Czechosłowacją, następnie przydzielony do Komisarjatu Plebiscytowego w Bytomiu.

29. 1861

Austriacka część Śląska otrzymuje **samodzielny urząd krajowy, z siedzibą w Opawie**, podporządkowany bezpośrednio ministerstwu w Wiedniu, na równi z innymi krajami korony austriackiej.

29. 1863

Śmierć **Józefa Lompy**, ur. 29. VI. 1797, patriarchy odrodzenia narodowego G. Śląska. Zmarł w miasteczku Woźnikach (pow. lubliniecki), gdzie spędził ostatnie 12 lat swego pracowitego żywota.

Był przez 31 lat, od r. 1820—1851 nauczycielem w Lubszy (pow. lubliniecki) tworząc tam swój bogaty dorobek polskiej literatury ludowej.

31. 1645

Urodził się **Samuel Cretius** (vel Kret), pastor polski w Międzyborzu. Umarł 28. II. 1699.

31. 1849

Józef Lompa zostaje redaktorem „**Dziennika Górnośląskiego**” wychodzącego w Bytomiu.

Katowice, w lutym 1946.

U w a g a : Zezwala się na przedruk lub dowolne wykorzystanie Komunikatów dla celów prasowych z podaniem źródła.

Drukarnia Urzędu Informacji i Propagandy Katowice. Nr 88 — R 9236

